

cíós anyagra támaszkodva segítséget adunk a hozzánk forduló diákoknak iskolai dolgozataik megírásához, főiskolai szakdolgozatokhoz, valamint a szövetkezettörténettel foglalkozó helytörténeti kutatóknak. Szövetkezeti szempontból a Múzeumi Hónap jelentős eseménye volt a gyöngyösi szövetkezettörténeti előadásorozat, amelyen három előadás hangzott el.

Tehát a Szövetkezeti Múzeum tevékeny részese a szövetkezeti közművelődésnek. Eppen e kiemelkedő szerepénél fogva megérdemelné, hogy az eddigieknél jobban felfigyeljenek rá, jobban felkarolják, annál is inkább, mivel szövetkezeti múzeum jelenleg nincs több az országban.

Varga László

A csornai kaláka

A Szentendrén épülő Országos Szabadtéri Néprajzi Múzeum a Honismeret 1978. évi 1. számában a Hazafias Népront, a Honismereti mozgalom — közelebbről a területileg érdekelt honismereti közösségek — segítségét kérte az ország különböző vidékeiről bekerült és bekerülő épületek berendezési tárgyainak összegyűjtéséhez. A felhívás hírt adott az akció tavaly decemberre tervezett kísérleti jellegű gyűjtőkiszállításáról is. Az elmúlt téli szünetben menetrendszerűen le is zajlott az akciónak ez a „próbaműszakja”.

A Rábaköz egyik alközpontja, a korszerűen fejlődő, de múltjának patinás emlékeit is gondosan őrző, barátságos kisalföldi város, Csorna szolgált — Arany János szavával — kirepítő fészkiül az expedíciónak. A színhely kiválasztása kétszeresen is indokolt volt. Innen, a Csornától egy macskaugrásnyira eső Bogyoszlórról vitték fel ugyanis — szétszedve — Szentendrére azt az istállóval egy fedél alá épült régi, L-alakú „görbeház”-at, amelyet a Szabadtéri Múzeum kisalföldi épületegységének rábaközi portáján tavaly már fel is építettek. E porta még hiányzó berendezési tárgyainak felkutatása volt a vállalkozás célja. Az akció helyi szervezőjének fontos tisztségét egy régi érdemes csornai honismereti munkás, Horváth Győző, a várasi tanács művelődési osztályának vezetője látta el. Ő gondoskodott a résztvevők összehozásáról, a szállás, étkezés és tanácskozhely előkészítéséről.

A kétnapos kiszálláson 19-en vettek részt: a csornai Hunyadi János Gimnázium történelemszakiskolájának 6 tagja; 3 néprajz- illetőleg népművelés szakos, részben már tárgygyűjtő gyakorlattal rendelkező egyetemi hallgató, illetőleg hallgató-jelölt, 5 környékbeli honismereti szakkörvezető; ketten a Szabadtéri Múzeum részéről: dr. Boross Marietta, a múzeum épülő kisalföldi egységének „gazdája” és Kovács Judit közművelődési munkatárs; a résztvevők között volt még Szalontai Judit, a csornai helytörténeti múzeum vezetője, valamint a HNF Honismereti Albizottságának „megfigyelőjeként” dr. Morvay Péter.

1977. december 27-én reggel, a korszerű Városi Művelődési Központ klubtermében Boross Marietta tudományos főmunkatárs vázolta a Szabadtéri Múzeum épülő kisalföldi egységének terveit, s ismertette, hogy az áttelepített rábaközi porta épületeinek berendezéséhez még milyen bútordarabok, gazdasági és használati eszközök felkutatására van szükség. Elmondta, hogy a múlt század elején Bogyoszlón épült tágas „görbeház” nemcsak a vidék egykori népi építkezését hivatott bemutatni, hanem hajdani sajátos életformáját is. A ház ugyanis a múlt század 70-es éveiben 3 rokoncsaládnak adott otthont, őrizve még az akkor már felbomlásban levő, korábban családközösségben, „egy kenyéren” élő úgynevezett „nagy család” életformájának egyes hagyományait. Az expedíció feladata most az lesz, hogy a házban valaha lakott, már elkülönült „kiscsalád” (itt igazán indokolt az idézőjel, hiszen egy-egy „kiscsalád”-ban is generációk éltek együtt) kamaráinak, valamint a házhoz tartozó istállóknak a korszakra jellemző hiányzó berendezési tárgyait kutassa fel és gyűjtse össze. Utmutatást adott arra is, hogyan kell megörökíteni a tárgyak népi neveire, származására, készítésére, korára, használatára, társadalmi meghatározottságára vonatkozó adatokat, amelyek teljessé teszik muzeális értéküket, biztosítják a kiállításon való felhasználhatóságukat.

Az expedíció résztvevői előtanulmányként megtekintették a szépen berendezett csornai helytörténeti múzeum kiállított tárgyait, majd a Szabadtéri Múzeum kis piros autóbúsa a kollektív gyűjtés színhelyére, a közeli Rábatamásiba vitte a társaságot. Azért esett a választás erre a Bogyoszlóhoz hasonló népi kultúrájú rábaközi köz-

ségre, mivel Bogyoszlón a Szabadtéri Múzeum munkatársai már korábban összegyűjtötték az alkalmas kiállítási tárgyakat, továbbá azért is, mivel a rábatamási honismereti szakkör vezetőjének, Komlósi Ernőné általános iskolai tanárnak, valamint szakköri tagjainak helyismerete hasznos segítséget nyújthatott a gyűjtéshez. A faluban 2–3 fős kis csoportok fésülték át az utcákat, házakat. Minden csoportra jutott egy-egy tárgygyűjtésben járatos személy, s valaki, akinek helyj ismeretei, kapcsolatai voltak. Ennek is köszönhető, hogy a tamásiak megértéssel, szívesen fogadták a gyűjtőket, s hogy az eredmény megfelelt a várakozásnak. Több mint száz alkalmas berendezési tárgyat sikerült azznap és a következő esős napon felkutatni. Jellemző gazdasági és használati eszközök mellett olyan reprezentatív darabokat is, mint az a mesterien faragott ágasú gémeskút, amely majd a ház udvarára kerül, vagy az a jellegzetes díszítményű régi hombár, amely vonzó látnivalója lesz a ház egyik kamrájának.

A „próbaműszak” tehát sikeres volt. Bebizonyosodott, hogy ez a kalákás gyűjtési mód valóban alkalmas a kitűzött cél elérésére. A kiszállás emellett hasznos tanulságokkal szolgált a későbbi hasonló akciók előkészítésének és lebonyolításának tökéletesítéséhez is. Még gondosabb, idejében megkezdett előkészítésre van szükség, még erőteljesebben kívánatos támaszkodni a helyi honismereti közösségek előzetes felderítő tevékenységére. A mostani expedíció, mint a résztvevők szemléletének gazdagítója, mint „tárgygyűjtő tanfolyam” is hasznos volt. Olyan kapcsolatokat teremtett a résztvevők és a Szabadtéri Múzeum között, amely folytán az expedíció tagjai lakóhelyükön további felderítést végezhetnek a Szabadtéri Múzeum számára.

A kezdeti sikeres folytatást ígér. Már alakulnak a tervek, amely szerint az idei tavaszi szünetben egy másik rábaközi községben kerül sor hasonló expedíció megszervezésére, s az ügy szempontjából kapóra jön, hogy az idei Győr-Sopron megyei honismereti táborát éppen a Rábaköz másik alközpontjába, Kapuvárra tervezzük. Itt majd egy tárgygyűjtő szakszempont tetőzheti be a megelőző expedíciók munkáját. A Szabadtéri Néprajzi Múzeum vezetősége e tervek megvalósításához is meg fogja adni a szükséges segítséget.

M. P.

Zászlónk? Mint a láng!

(A szlovákiai magyar munkásdalok gyűjtéséről)

1975-ben alakult meg a csehszlovákiai Komáromban a Járási Művelődési Központ szocialista munkabrigádja. A központ igazgatójának, Morvay Károlynak és Horváth József szakelőadónak ötletéből született meg a közelgő évfordulók tiszteletére tett felajánlások egyike. Elhatározták, hogy a Nagy Októberi Szocialista Forradalom hatvanadik, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság megalakulásának harmincadik évfordulója tiszteletére összegyűjtik a munkásmozgalmi dalokat Komárom környékén. Az elgondolást támogatták a járási pártbizottság ideológiai osztályának illetékes dolgozói is, s útmutatásaik nyomán lehetett a gyűjtőnünknek megkezdőnünk. E szép feladatra! Dobi Gézát, a komáromi zeneiskola igazgatóját bízta meg a Járási Művelődési Központ. Tisztlában voltunk azzal, hogy régi, nagy adottságot törlesztünk a dél-szlovákiai munkásmozgalom magyar nyelvű dalainak összegyűjtésével, mert először kerül erre sor Komáromban és környékén.¹

Zengett a dal a felvonulásokon, a régi május elsejéken, a sztrájkok alkalmával, a választásokon. A dalok szövege azt mutatja, hogy a munkásság nem volt tájékozatlan a világban és a Csehszlovákiában végbemenő társadalmi változásokat illetően.

Íme, egy ilyen dal a gyűjtésből:

Major elvtárs jó tanító,
Haragszik rá a sok bíró,
Gyűlöli a gonoszsgót, pártolja az igazságot.
Éljen a munkás szabadság, éljen ez a harc!

¹ Azok, akik segítségünkre voltak a lessán már feledésbe merülő dalok lejegyzésében, igazán megérdemlik, hogy a nevüket megemléstük. Komáromban Balogh Jánosné, Szeberényi Elemérné, Holzer László és felesége, valamint Brodszki István, Főthly Imréné, Kiss Imre, Kovács Béla, Kossa László énekeite magánzólagra a munkásmozgalmi dalokat. Gután Németh János és felesége, valamint Gögh Jenő, Tánccs István; Kamocsán Barci Jánosné, Matkovic Ferenc és a női éneklőcsoport; Gelén Id. Bülskei Lajos; Nagymegyeren pedig Id. Jariabek Imre.